

Posudek diplomové práce
Přiřazování mluvnického rodu v současné italštině,
kterou předložila **DAGMAR BIZZUTO,**
FF UK, Ústav románských studií, a.a. 2013/2014.

Dagmar Bizzuto předložila diplomovou práci, jejíž téma je v současné lingvistice v popředí zájmu. Po průkopnických pracích Grevilla Corbetta (*Gender*, 1991; *Number*, 2000; *Agreement*, 2006),¹ v nichž se zabývá hlavními morfologickými kategoriemi, se této linie výzkumu chopila i italská lingvistika (zejména Anna M. Thornton). Máme tak v tuto chvíli určitý počet nových studií zabývajících se především kategorií *rodu* a problematikou jeho „přiřazování“ (*gender assignment / assegnazione del genere*) (a to především výpůjčkám).

Diplomantka z těchto základních prací vyšla a pokusila se jejich výsledky ověřit na nových datech. V tomto ohledu jistě splnila jak zadání práce, tak i cíle, které si v úvodu vytkla. V konkrétním zpracování je však práce překvapivě spíše nezdařilá, a to jak po formální, tak i po obsahové stránce. K tomu se záhy vyjádřím.

Diplomová práce – bezesporu na samé hranici požadovaného rozsahu (61 stran včetně bibliografie a trojice resumé, přičemž hlavní text představuje jen 53 stran)² – je rozdělena do pěti základních kapitol. V první je uveden rod jakožto obecný pojem, který nabývá různých významů v různých kontextech (a je zde odlišen rod jako sémantická vs. gramatická kategorie). Druhá se soustředí na gramatický rod v češtině a italštině. Třetí kapitola pojednává o neologismech a jejich jazykové adaptaci (přičemž o adaptaci mluvíme jen v případě výpůjček). Čtvrtá a pátá kapitola pak představují hlavní jádro práce: je zde uveden pojem přiřazování rodu (s příklady jak z italštiny, tak z češtiny), poté je diskuse pochopitelně zúžena na anglicismy.

Dříve než se pustím do více či méně závažných připomínek, zdůraznil bych, že tematicky vzato je tato diplomová práce v podstatě mimořádná, neboť vnáší do poměrně tradičního (a možná i „nudného“) jevu nový teoretický rozměr. Ten spočívá v precizní definici kategorie *rodu* jakožto morfosyntaktického rysu (na rozdíl od fonologických rysů, které dobře známe, ale také od morfologických či sémantických rysů, jejichž povaha nám spíše uniká), který mají určité lexikální kategorie inherentně (to jsou tzv. *controllers*), jiné pak kontextuálně (a ty jsou tím, co Corbett označuje jako *targets*). Rod je rys morfosyntaktický právě proto, že jeho přítomnost se projevuje jak v morfologii (obměny koncovek apod.), tak v syntaxi (tím, že spouští shodu). Jestliže jsou substantiva inherentně vybavena *rodem*, pak právě otázka přisouvání či udělování rodu výpůjčkám je velmi aktuální a praktický problém – jak mimochodem i diplomantka ukazuje na některých nejnovějších výrazech (jako např. *selfie*). Jak ovšem uvidíme, ani toto teoretické východisko není v práci vysvětleno příliš srozumitelně. Přesto bych začal spíš formálními nedostatky.

1) Především jde o jazykovou stránku celé práce, v níž je obrovský počet překlepů a formulací, které jsou bohužel často zcela nesrozumitelné. Hned na s. 8 je poslední odstavec dole komplikovaným souvětím, které rozhodně nedrží pohromadě. V mnoha případech je zavádějící i terminologie (na s. 10 je řeč o „přisvojování“ mateřského jazyka místo „osvojování“; na s. 11 je řeč o tom, že v rámci neživotných substantiv existuje dělení na mužský/ženský; na s. 12 je v obr. 1 první rámeček nejspíš obráceně – učitel/učitelka; na s. 16 je dvakrát uvedeno *la guida*, u druhého má být asi *la sentinella*; na s. 52 jsou zmíněny *průkopové* práce; a tak bychom mohli pokračovat bohužel dále...). Rád bych pominul i závažnější chyby, kdyby jich nebylo přece jen tolik (např. s. 26 *výpůjčky pronikali*, s. 32 *rodilí mluvčí* v sg., atd.).

2) Uspěchané je i it. resumé (*un tratto dei sinonimi místo sostantivi, il ciò conferma?*).

3) Naprosto nepochopitelné je pro mě to, že pasáže na straně 14 se do puntíku shodují s textem na s. 18–19.

4) Bibliografie: u Černého, J. chybí vše ostatní kromě jména. Dardano není Marco, ale Maurizio. Odkaz na pdf prezentaci *anglicismo* (z níž mimochodem diplomantka bezostyšně použila drtivou většinu formulací i údajů) je sice funkční, ale jeho autorem není níže podepsaný, nýbrž Lukáš

¹ V r. 2012 vydal G. Corbett vynikající syntézu pojednávající obecně o *rysech* (*Features*, Cambridge University Press, 2012), v níž jsou blíže vysvětleny všechny základní pojmy, včetně samozřejmě morfosyntaktického rysu, jímž je *rod*.

² Přesněji řečeno hlavní text se rozkládá na 45 stranách, neboť úvod začíná na s. 8.

Brožovský, který (tehdy jako doktorand) s tématem vystoupil v r. 2008 v rámci kurzu o slovo tvorbě. Obecně pak jakékoli prezentace v ppt stažené z internetu nepředstavují věrohodné a zkorigované zdroje, ale jen učební pomůcky...

Pokud jde o obsahové nesrovnalosti, pramení někde z výše naznačených formulačních nepřesností.

5) Terminologie, s níž autorka pracuje, je dosti neustálená a značně nepřesná. Přesto by bylo velmi jednoduché přidržet se základní sekundární literatury. Diplomantka někde hovoří o tom, že rod je základní jazykové paradigma (s. 8, 52), jinde o tom, že rod má morfosyntaktické rysy (s. 13).

6) Někde formulace nedávají dobrý smysl vůbec: na s. 35 („pohlaví přiřazeno“), na s. 18: „V tomto dělení se velmi přehledně všechny výše uvedené klasifikace jmen a navíc použijeme Corbettovou terminologii kontrolerů a targetů.“

7) Na s. 13 je řeč o tom, že v italštině jsou *targety* jen člen a demonstrativum. Adjektiva nikoli?

8) Na s. 15 je dole odstavec, který prozrazuje téměř nepochopení celé problematiky: „V italštině i češtině rod má své morfosyntaktické rysy, což neplatí například o angličtině (jejíž výpůjčky budeme zkoumat), která sice rod jako kategorii má (viz výše), ovšem nefunguje jako gramatická ani morfosyntaktická kategorie.“ Chápu, že je obtížné terminologicky dobře vymezit pojmy jako *kategorie*, *rys* atd., ale právě proto tomu Corbett ve svých pracích věnuje tolik pozornosti.

9) Na s. 10 nerozumím tomu, co je míněno „zjednodušení[m] procesu vytváření výpovědi“ ve vztahu právě k rodu.

10) Na s. 24 je definice kontextového neologismu dosti nejasná.

11) Na s. 37 by bylo užitečné ukázat konkrétní příklady, na základě kterých Thorntonová zpochybňuje platnost přiřazovacích pravidel.

12) Na s. 45 si nejsem jistý interpretací maskulina u příkladů *il Volvo* – v tom druhém jde evidentně o modifikační funkci (*il motore Fiat*), možná že to platí i pro ostatní (*il Volvo ... è il primo cinque cilindri* – jde o motor, ne o auto...); něco jiného by bylo *il motore della Fiat*, *il motore della Volvo*, ale Volvo vyvíjí své vlastní motory se stejnojmenným názvem (na rozdíl třeba od škodovky...).

13) Na s. 46 jsem trochu v rozpacích nad diskusí o rodu u subst. *showroom* (a stejně tak na s. 50 v případě *selfie*). Pokud diplomantka pracovala s určitými korpusy či vyhledávači – byť by to měl být jen google.it –, asi by bylo možné určité tendence vypořádat. Stačilo by uvést konkrétní počty výskytů jedné versus druhé varianty (*lo / la showroom*, *un / una selfie*) v různých kontextech, v různých časových úsecích. Jinak není přece možné jen tak prohlásit, že se již stabilizoval jeden či druhý rod.

Věřím, že se při obhajobě některé z těchto nesrovnalostí vyjasní, ale přesto nemohu diplomovou práci Dagmar Bizzuto hodnotit prozatím lépe než jako *dobrou*.

V Praze dne 8. září 2014

.....
doc. Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.
vedoucí diplomové práce